

TYÖELÄMÄ- JA TASA- ARVOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 1/2005 vp

Valtioneuvoston selvitys Lissabonin strategian välitarkastelusta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 27 päivänä lokakuuta 2004 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen Lissabonin strategian välitarkastelusta (E 84/2004 vp) työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten. Lisäksi suuri valiokunta on 10 päivänä joulukuuta 2004 lähettänyt asiaa koskevan jatkokirjelmän 1. VNK 03.12.2004 ja 11 päivänä helmikuuta 2005 lähettänyt asiaa koskevan jatkokirjelmän 2. VNK 10.02.2005 työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- työmarkkinaneuvos Jussi Toppila, työministeriö
- EU-asiain päällikkö Hanna Rinkineva ja ylitarkastaja Noora Heinonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- vanhempi tutkija Heikki Taimio, Palkansääjien tutkimuslaitos
- ekonomisti Anssi Rantala, Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos PTT
- tutkimuspäällikkö Markku Kotilainen, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, ETLA
- ekonomisti Olli Koski, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- johtava asiantuntija Hannele Pohjola, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- johtaja Rauno Vanhanen, Suomen Yrittäjät ry.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Lissabonin strategiaa on toteutettu Euroopan yhteisössä vuodesta 2000 lähtien. Eurooppa-neuvosto asetti maaliskuussa 2004 Wim Kokin työryhmän valmistelemaan Lissabonin strategian välitarkistusta. Työryhmän raportti julkistettiin 4.11.2004.

Maaliskuun Eurooppa-neuvostossa, jolle komissio antoi ns. kevätraporttinsa 2.2.2005, keskitytään Lissabonin strategian välitarkistuk-

seen. Välitarkistuksella pyritään vauhdittamaan strategian toimeenpanoa ja täsmentämään sen ydintavoitteita.

Kevätraportissaan komissio esittää, että uudistetun Lissabonin strategian tulisi keskittyä kasvuun ja työllisyyteen. Komissio perustelee strategian uudistamistarvetta tavoitteista jälkeenkäymisellä ja ikääntymisen ja globalisaation haasteisiin vastaamisella. Strategian kohdentaminen kasvuun ja työllisyyteen on komis-

sion mukaan täysin yhteensopiva kestävä kehityksen tavoitteiden kanssa. Ehdotettujen toimien odotetaan vahvistavan EU:n kykyä edistää unionin ympäristö- ja sosiaalitavoitteita. Erityinen haaste on kuitenkin määrittää sellainen strategia, jonka avulla tartutaan niihin alueisiin, joilla EU suoriutuu heikosti: esimerkkeinä erityisesti pysähtynyt kasvu ja riittämätön työpaikkojen luominen. Tämä edellyttää tehokasta Lissabonin strategian toimeenpanoa ja sen hallinnointiin liittyviä radikaaleja uudistuksia.

Komissio korostaa, että vakaa makrotaloudellinen toimintaympäristö on perusedellytys kasvupotentiaalin lisäämiselle ja työpaikkojen syntymiselle. Julkisen talouden terveen rahoitusaseman saavuttaminen ja säilyttäminen on avainasemassa, jotta talouspolitiikka voisi tukea kasvua ja vakautta.

Komissio suosittelee kevään Eurooppa-neuvostoa käynnistämään uuden kumppanuuden, hyväksymään yhteisön Lissabon-toimintaohjelman ja pyytämään jäsenmaita laatimaan kansalliset Lissabon-toimintaohjelmat sekä hyväksymään ehdotetut Lissabonin strategian hallinnointiuudistukset.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston 1. jatkokirjelmä sisältää valtioneuvoston kannan Wim Kokin työryhmän raporttiin ja 2. jatkokirjelmässä esitetään kanta komission kevätraporttiin ja siinä esitettyihin ehdotuksiin sekä täydennetään aikaisempia kannanottoja.

Valtioneuvosto pitää komission esittämiä perusviestejä hyvinä ja yhtyy komission näkemukseen siitä, että keskittyminen nyt kasvuun ja työllisyyteen on sopusoinnussa sosiaali- ja ympäristötavoitteiden edistämisen kanssa.

Valtioneuvosto katsoo, että EU:n tulee olla valmis vastaamaan avoimen kansainvälisen kilpailun haasteeseen ja että samalla on panostettava avoimuuteen myös sisämarkkinoilla, jossa jäljellä olevia esteitä tavaroiden, palveluiden, työvoiman ja pääoman liikkuvuudelle on raivattava. Kilpailukyvyin vahvistamisessa on otettava huomioon pitkän aikavälin haasteet, jotka kos-

kevat hyvinvointijärjestelmien rahoitusta ja julkisen talouden kestävyyttä.

Komission laatima erillinen Lissabon-toimintaohjelma on kuitenkin liian laaja ja sisältää toimenpidesuosituksia, jotka ovat osittain päällekkäisiä ja erimitallisia. Eurooppa-neuvoston ei tulisi hyväksyä Lissabon-toimintaohjelmaa sellaisenaan, vaan se tulisi analysoida ja käsitellä Eurooppa-neuvoston jälkeen, jotta siihen voidaan jatkossa sitoutua.

Suomen kannanotossa pidetään hyvänä, että toimielimet velvoitetaan saamaan aikaan lainsäädäntöä keskeisillä sisämarkkina-alueilla. Komission huomiot jatkokäsittelystä palveludirektiivin osalta (mm. alkuperämaaperiaatteen liittyvät huolet) ja REACH-asetuksen osalta ovat oikeita. Suomi pitää REACH-asetuksen käsittelyssä tärkeänä kilpailukyvyin sekä terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta tasapainoisen lopputuloksen saavuttamista mahdollisimman pikaisesti.

Suomi yhtyy komission ajatukseen siitä, että paremmalla sääntelyllä on myönteinen vaikutus taloudelliseen kasvuun, työllisyyteen ja tuottavuuteen. Sen lisäksi, että sääntelyn yksinkertaistamista aktiivisesti jatketaan, on kiinnitettävä myös enemmän huomiota markkinaperusteisten ratkaisujen kehittämiseen vaihtoehtoina sääntelylle. Komission ehdottamat hankkeet ovat kannatettavia. Vaikutusarvioinneissa on tasapuolisesti huomioitava taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset.

Suomi painottaa, että riittävä sosiaalisten etuuksien taso ja työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen mahdollistavat ratkaisut ovat ennakkoehto sosiaaliseen osallisuuteen perustuvien työmarkkinoiden toiminnalle.

Kannanotossa muistutetaan myös, että terveellisten elinvuosien lisääminen on olennainen tekijä työllisyyden lisäämisessä ja että kysymys ei ole vain terveyspalveluista. Terveysnäkökohdat tulee ottaa huomioon kaikissa politiikoissa. Tämä on kustannustehokkain tapa lisätä terveitä elinvuosia. Erityisesti tulisi ottaa huomioon työolosuhteiden ja työterveydenhuollon rooli terveyden elinvuosien edistämässä.

Kannanotossa pidetään olennaisena tavoitetta kaikkien kansallisten tahojen kytkemisestä mukaan Lissabonia koskevaan päätöksentekoprosessiin. Valtioneuvosto toteaa, että komission esitys ei ole kuitenkaan kaikilta osin selvä ja pohdittavaksi jää, miten uudistus käytännössä toteutetaan. Erityisesti on epätietoisuutta siitä,

miten avoimen koordinaation menetelmää uudistetaan. On tärkeää arvioida, miten tietyt relevantit osat avoimen koordinaation prosesseista pidetään jatkossa osana Lissabonin strategiaa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Käsitteltävänä on Lissabonin strategian välitarkasteluun liittyen yhtäältä valtioneuvoston 1. jatkokirjelmä, joka sisältää valtioneuvoston kannan Wim Kokin työryhmän raporttiin, ja toisaalta 2. jatkokirjelmä, jossa esitetään kanta komission kevätraporttiin ja siinä esitettyihin ehdotuksiin sekä täydennetään aikaisempia kannanottoja. Uuden komission antamassa kevätraportissa on olennaiselta osin erilaisia painotuksia kuin Wim Kokin työryhmän raportissa. Wim Kokin työryhmän raportissa painotettiin Lissabonin strategian eri pilareiden välistä tasapainoa, sen sijaan komission kevätraportissa talous ja työllisyys on nostettu selkeästi etusijalle.

Valiokunta pitää tärkeänä, että työllisyys nostetaan entistä keskeisempään asemaan kaikessa päätöksenteossa niin Euroopan unionissa kuin Suomessakin. Valiokunta yhtyy komission näkemykseen, jonka mukaan työllisyysaste ei ole noussut toivotulla tavalla ja työttömyys on edelleen sietämättömän korkealla tasolla monissa maissa, muun muassa Suomessa.

Valiokunta korostaa kuitenkin, että Euroopan unionissa ei tule ottaa tavoitteeksi työllisyysasteen nostamista keinolla millä hyvänsä. Valiokunta yhtyy Wim Kokin työryhmän näkemykseen, jonka mukaan Euroopan malli ei voi olla kopio Yhdysvaltojen mallista. Työllisyyden nostoa ei tule Euroopassa rakentaa halpatyölle ja sosiaaliturvan purkamiselle eikä piittaamattomuudelle ympäristön tilasta ja ihmisten terveydestä. Tuottavuus on noussut Euroopassa selvästi Yhdysvaltoja enemmän viimeisten vuosikymmenien aikana. Erot henkeä kohden lasketussa bruttokansantuotteessa johtuvat muun muassa

siitä, että osa kasvusta on kulutusmahdollisuuksien kasvattamisen sijasta käytetty elämisen laadun parantamiseen työaikaa lyhentämällä.

Valiokunta katsoo, että välitarkistuksessa tulee pitää kiinni Lissabonin strategian perusajatuksista asettaa Euroopan unionin kokonaistavoitteeksi tehdä vuoteen 2010 mennessä Euroopan unionista maailman dynaamisin ja kilpailukykyisin, kestävään kehitykseen perustuva osaa-mistalous, joka synnyttää lisää ja parempia työpaikkoja ja jossa vallitsee suurempi yhteiskunnallinen koheesio. Euroopan Unionin toiminnan työllisyyden ja kilpailukykyyn parantamiseksi tulee perustua korkealle koulutustasolle ja tutkimus- ja kehittämistoiminnan hyödyntämiselle sekä yhteiselle näkemykselle siitä, millaisen Euroopan ja maailman haluamme rakentaa ja millaisen elämisen laadun nykyisille ja tuleville sukupolville turvata.

Mietittäessä toimenpiteitä työllisyysasteen nostamiseksi tulee pystyä katsomaan riittävän pitkälle tulevaisuuteen ja tehdä systemaattista työtä uusien mahdollisuuksien täysimääräiseksi hyödyntämiseksi. Vaikka toimilla ilmastonmuutoksen vastustamiseksi ja kemikaaleihin liittyvien vaarojen vähentämiseksi uuden REACH-asetuksen avulla voidaan lyhyellä tähtäyksellä pelätä olevan Euroopan teollisuuden kilpailukykyä ja työllisyyttä vähentäviä vaikutuksia, pitkällä tähtäyksellä ne on mahdollista kääntää Euroopan vahvuudeksi. Tämä edellyttää, että niihin liittyvä tutkimus- ja kehitystoiminta osataan hyödyntää tukemalla tehokkaasti uuden entistä ympäristöystävällisemmän teknologian käyttöönottoa ja levittämistä. Parempi kemikaaliturvallisuus ja puhtaampi ympäristö merkitse-

vät paitsi säästöjä terveys- ja sosiaalikustannuksissa myös parempaa huolenpitoa työntekijöiden terveydestä, mikä parantaa osaltaan työntekijöiden mahdollisuuksia jatkaa työelämässä nykyistä pitempään ja nostaa siten työllisyysastetta.

Kilpailukyvyn parantamisessa valiokunta korostaa laajemminkin panostamista työelämän laatuun. Tutkimuksissa on todettu, että tuottavuutta voidaan nostaa parantamalla työhyvinvointia, johon liittyvät muun muassa työilmapiiri, työntekijöiden mahdollisuudet vaikuttaa työhönsä ja kehittyä työssään, hyvä johtaminen ja tasa-arvon toteutuminen työpaikalla. Parhaan tuloksen tuottavat työhönsä ja työpaikkaansa sitoutuneet työntekijät, jotka kokevat myös työnantajan sitoutuneen heihin ja arvostavan heitä. Panostaminen työelämän laatuun luo edellytyksiä myös innovatiivisuudelle. Tuottavimpia ovat työpaikat, joissa työntekijät voivat vaikuttaa työhönsä ja kehittää työtään.

Valiokunta edellyttää, että Suomi Lissabonin strategian välitarkastelussa nostaa esiin Euroopan kilpailukyvyn parantamisen kiinnittämällä nykyistä enemmän huomiota työelämän laatuun ja erityisesti niihin toimiin, jotka samalla parantavat myös tuottavuutta.

Valiokunta katsoo, että pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta työmarkkinajärjestöjen

aidolle vuoropuhelulle perustuvine sopimusjärjestelmineen tuottaa hyviä tuloksia ja sitä voidaan monelta osin käyttää mallina Euroopan unionin politiikkaa kehitettäessä. Valiokunta toteaa, että markkinamekanismia korostavat suositukset, joita muun muassa Maaailmanpankki, OECD ja joiltain osin myös Euroopan unioni ovat viime vuosina antaneet, eivät kaikin osin ole olleet sopusoinnussa tämän mallin kanssa. Valiokunta pitää tärkeänä, että suositusten perustelut ja vaikutukset selvitetään nykyistä paremmin, jotta tiedetään, mihin suuntaan ne pitkällä tähtäyksellä kehitystä johtavat, ennen kuin niiden pohjalta tehdään poliittisia ratkaisuja.

Lissabonin strategian hallinnoinnissa valiokunta korostaa prosessien selkiyttämisen ja yksinkertaistamisen tärkeyttä. Valiokunta pitää tärkeänä, että Lissabonin strategian hallinnointia kehitettäessä kansalliset parlamentit ja työmarkkinajärjestöt kytetään tiiviisti mukaan Lissabon-prosessiin.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä esitetyin huomautuksin.

Helsingissä 17 päivänä helmikuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jukka Gustafsson /sd	Terhi Peltokorpi /kesk
vpj.	Anne Holmlund /kok	Leena Rauhala /kd
jäs.	Sari Essayah /kd (osittain)	Paula Risikko /kok
	Susanna Haapoja /kesk	Jukka Roos /sd
	Anneli Kiljunen /sd	Tero Rönni /sd
	Esa Lahtela /sd	Kimmo Tiilikainen /kesk (osittain)
	Pehr Löf /r (osittain)	Jaana Ylä-Mononen /kesk (osittain)
	Riikka Moilanen-Savolainen /kesk	vjäs. Matti Kauppila /vas (osittain)
	Markus Mustajärvi /vas	Oras Tynkkynen /vihr (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström.